การบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

Management based on the philosophy of sufficiency economy for sustainability in small educational institutions under the Sisaket Primary Educational Service Area Office 4

มัสยา บูคะธรรม[1*] พงษ์ศักดิ์ ทองพันชั่ง[2] และ สมาน อัศวภูมิ[3]
Massaya Bukhatham[1*] Pongsak Thongpanchang [2] and Saman Asawapoom [3]
(วันที่รับบทความ:14 กุมภาพันธ์ 2569, วันที่แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2569, วันที่ตอบรับ: 7 เมษายน 2569)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก (2) เปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ วุฒิการศึกษา และอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษา และ (3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 726 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 254 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.941 และแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ การทดสอบเชฟเฟ่ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (2) การเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามตำแหน่ง และวุฒิการศึกษาไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามประสบการณ์และอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ (3) แนวทางการพัฒนาควรเริ่มจากการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนปฏิบัติงานประจำปี ส่งเสริมการมีส่วนร่วม พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง จัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนของสถานศึกษา

คำสำคัญ: การบริหาร; ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง; สถานศึกษาขนาดเล็ก

[1] นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
[1]Master of Education Program in Educational Administration, Sisaket Rajabhat University
[2]รองศาสตราจารย์ ประจำคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
[2] Associate Professor of Faculty of Education and Human Development, Sisaket Rajabhat University
[3]ศาสตราจารย์พิเศษ ประจำคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
[3] Professor of Faculty of Education and Human Development, Sisaket Rajabhat University
[*]Corresponding author e-mail: nammassahya@gmail.com Tel. 0918644194

ABSTRACT

This research aims to (1) study the management conditions according to the philosophy of the sufficiency economy in small educational institutions, (2) compare the management conditions based on the philosophy of sufficiency economy, classified by position, experience, educational qualifications, and the district where the educational institution is located, and (3) explore guidelines for developing management according to the philosophy of sufficiency economy toward sustainability in small educational institutions under the Office of Sisaket Primary Educational Service Area 4. The population used in this study comprised 726 individuals. The sample group included 254 school administrators and teachers, selected through stratified random sampling. The research instruments consisted of a questionnaire with a reliability coefficient of 0.941 and an interview for research purposes. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, Scheffe test, and content analysis. The research findings indicated that (1) the overall management condition according to the philosophy of sufficiency economy is at the highest level; (2) when comparing management conditions according to the philosophy of sufficiency economy by position and educational qualification, there is no difference, whereas when classified by experience and the district in which the institution is located, there is a statistically significant difference at the 0.01 level; and (3) development approaches should start with setting clear policies, integrating the philosophy of sufficiency economy into the annual operational plan, promoting participation, developing an integrated curriculum and learning activities, continuously developing personnel, managing a learning-conducive environment, and strengthening collaboration with network partners for the sustainability of the institution.

Keywords: Management; Philosophy of Sufficiency Economy; Small Educational Institutions

บทนำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดการพัฒนาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม แนวคิดดังกล่าวได้รับการบูรณาการไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความคิดวิเคราะห์ คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม (กาญจนา เงารังษี, 2559) กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา การจัดหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565)

การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการบริหารเชิงระบบที่ครอบคลุมด้านนโยบาย ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านบุคลากร ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย โดยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) และการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ PDCA (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2556; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,

2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ที่องค์การสหประชาชาติให้ความสำคัญ สถานศึกษาขนาดเล็กยังประสบข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากร ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาขนาดเล็กสามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สร้างความเข้มแข็งจากภายใน และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน (ฐิติพร สะสม, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ยังขาดการศึกษาที่สะท้อนสภาพการบริหาร เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากร และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์และแนวทางการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษา และสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ วุฒิการศึกษา และอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ระยะ ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก และการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 726 คน จากสถานศึกษาขนาดเล็ก 105 แห่ง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 254 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำแนกตามตำแหน่งและอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 37 คน และครู 217 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วย ตำแหน่ง ประสบการณ์ วุฒิการศึกษา และอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านนโยบาย ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบุคลากร ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.941

วิธีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

เชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดของการวิจัย

1.2) ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับเนื้อหาโดยยึดตามนิยามศัพท์เฉพาะ และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.3) นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา การใช้ภาษา และครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา แล้วนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน โดยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน เป็นศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน เป็นอาจารย์ทางด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน และเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถิติ จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหา (Content Validity)

1.5) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective of Congruence: IOC) โดยพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC $\geq$ 0.60 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ ถ้าต่ำกว่านั้นจะต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

1.6) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

1.7) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) จากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) เมื่อพบความแตกต่างจึงทดสอบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ซึ่งมีประสบการณ์และบทบาทในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีผลงานด้านศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือและการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบาย ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบุคลากร ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด โดยมีการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ

วิธีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

เชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured) เพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1) จากการศึกษาการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนโยบาย 2) ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม และ 5) ด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย ผู้วิจัยพิจารณามาสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนในสถานศึกษาขนาดเล็ก

1.2) นำร่างแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา การใช้ภาษา และครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา แล้วนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาให้สมบูรณ์พร้อมสำหรับการเก็บข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบความเรียง เพื่อใช้ประกอบการเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนในสถานศึกษาขนาดเล็ก

ผลการวิจัย

การบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยรวม

(n=254)

รายการ	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านนโยบาย	4.66	0.31	มากที่สุด
2. ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้	4.33	0.40	มาก
3. ด้านบุคลากร	4.48	0.43	มาก
4. ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม	4.59	0.40	มากที่สุด
5. ด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย	4.48	0.46	มาก
เฉลี่ย	**4.51**	**0.31**	**มากที่สุด**

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ 3 อันดับแรก โดยเรียง

ตามลำดับ คือ ด้านนโยบาย ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านนโยบาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อแล้ว พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ 3 อันดับแรก โดยเรียงตามลำดับ คือ 1) สถานศึกษามีนโยบายที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงาน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนสร้างแกนนำครู นักเรียน ในการปฏิบัติที่ยึดมั่นคุณธรรม ความโปร่งใส และความคุ้มค่า 3) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและความโปร่งใส และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ 3 อันดับแรก โดยเรียงตามลำดับ คือ 1) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน 2) มีการใช้สื่อ และแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างหลากหลาย 3) มีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 ด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ 3 อันดับแรก โดยเรียงตามลำดับ คือ 1) ครูและบุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง 2) มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและความพอประมาณ 3) ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูและบุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.4 ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ แล้วพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ 3 อันดับแรก โดยเรียงตามลำดับ คือ 1) สถานศึกษามีบรรยากาศที่ร่มรื่นปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ 2) มีการใช้ทรัพยากร และพลังงานในสถานศึกษาอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน 3) ครูและนักเรียนร่วมกันสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการดูแลรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบ และความสวยงามในพื้นที่เรียนรู้

1.5 ด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย โดยภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ 3 อันดับแรก โดยเรียงตามลำดับ คือ 1) ความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายส่งผลให้สถานศึกษามีการพัฒนาอย่างยั่งยืน 2) สถานศึกษามีความร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน 3) สถานศึกษามีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการจัดกิจกรรมทางการศึกษา และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ผลงานร่วมกับภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการศึกษาการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ วุฒิการศึกษา และอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษา

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำแนกตามตำแหน่ง

(n=254)

รายการ	ตำแหน่ง				t	P-Value
	ผู้บริหารสถานศึกษา (n=37)		ครู (n=217)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านนโยบาย	4.64	0.30	4.66	0.32	-0.308	0.758
2. ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้	4.22	0.41	4.35	0.40	-1.824	0.069
3. ด้านบุคลากร	4.31	0.46	4.51	0.41	-2.642**	0.009
4. ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม	4.52	0.40	4.60	0.39	-1.155	0.249
5. ด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย	4.49	0.43	4.48	0.46	0.196	0.844
เฉลี่ย	**4.44**	**0.34**	**4.52**	**0.31**	**-1.459**	**0.146**

** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

2.1 ผลการศึกษาการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านนโยบาย ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำแนกตามประสบการณ์

(n=254)

รายการ	ประสบการณ์				t	P-Value
	ต่ำกว่า 10 ปี (n=135)		10 ปี ขึ้นไป (n=119)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านนโยบาย	4.66	0.30	4.66	0.34	-0.009	0.993
2. ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้	4.44	0.35	4.20	0.41	5.029**	0.000
3. ด้านบุคลากร	4.59	0.41	4.37	0.43	4.184**	0.000
4. ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม	4.63	0.38	4.54	0.40	1.877	0.062
5. ด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย	4.51	0.49	4.44	0.41	1.233	0.219
เฉลี่ย	**4.57**	**0.29**	**4.44**	**0.33**	**3.183****	**0.002**

** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

2.2 ผลการศึกษาการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านนโยบาย ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์กับภาคี

เครือข่าย ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำแนกตามวุฒิการศึกษา

(n=254)

รายการ	วุฒิการศึกษา				t	P-Value
	ปริญญาตรี (n=157)		สูงกว่าปริญญาตรี (n=97)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านนโยบาย	4.66	0.33	4.65	0.28	0.151	0.880
2. ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้	4.36	0.41	4.27	0.39	1.703	0.090
3. ด้านบุคลากร	4.55	0.41	4.38	0.44	3.031**	0.003
4. ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม	4.64	0.39	4.51	0.39	2.499*	0.013
5. ด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย	4.48	0.47	4.48	0.43	0.082	0.934
เฉลี่ย	**4.54**	**0.31**	**4.46**	**0.31**	**1.929**	**0.055**

* มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

2.3 ผลการศึกษาการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านนโยบาย ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01และด้านการจัดการสภาพแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก ตามอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษา

(n=254)

รายการ	แหล่งความผันแปร	SS	df	MS	F	P-Value
1. ด้านนโยบาย	ระหว่างกลุ่ม	0.738	3	0.246	2.446	0.064
	ภายในกลุ่ม	25.142	250	0.101		
	รวม	25.880	253			
2. ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	1.850	3	0.617	3.907**	0.009
	ภายในกลุ่ม	39.453	250	0.158		
	รวม	41.302	253			

รายการ	แหล่งความผันแปร	SS	df	MS	F	P-Value
3. ด้านบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม **รวม**	2.645 44.269 46.913	3 250 253	0.882 0.177	4.970**	0.002
4. ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม **รวม**	1.936 38.576 40.512	3 250 253	0.645 0.154	4.182**	0.007
5. ด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม **รวม**	2.163 51.988 54.151	3 250 253	0.721 0.208	3.467*	0.017
รวม	**ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม**	**1.180 24.696 25.876**	**3 250 253**	**0.393 0.099**	**3.981****	**0.009**

* มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

2.4 ผลการศึกษาการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำแนกตามอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 คู่ที่แตกต่างกันคือ อำเภอกันทรลักษ์กับอำเภอเบญจลักษ์ แตกต่างกัน ส่วนอำเภออื่นไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านนโยบาย ไม่แตกต่างกัน แต่ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อำเภอที่แตกต่างกันคือ อำเภอขุนหาญกับอำเภอเบญจลักษ์ ส่วนอำเภออื่นไม่ต่างกัน ในด้านบุคลากร และด้านการจัดการสภาพแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อำเภอที่แตกต่างกันคือ อำเภอกันทรลักษ์กับอำเภอเบญจลักษ์ ส่วนอำเภออื่นไม่ต่างกัน ส่วนด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย ไม่แตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนในสถานศึกษาขนาดเล็ก ผู้ให้สัมภาษณ์โดยส่วนมากมีความคิดเห็นว่า การบริหารที่มีประสิทธิผลต้องเริ่มจากการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และศรัทธาในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถถ่ายทอดสู่การปฏิบัติจริงได้ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ควรมี การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน พร้อมใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ด้านบุคลากร การพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อนงาน นอกจากนี้ การจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่ายชุมชนอย่างเข้มแข็ง จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำตามลำดับ

คือ 1) ด้านนโยบาย รองลงมาคือ 2) ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย และ 5) ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่า สถานศึกษามีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นกรอบในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งในด้านนโยบาย หลักสูตร บุคลากร สภาพแวดล้อม และความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนัก และความเข้าใจของผู้บริหารและครูต่อแนวคิดการพัฒนาการศึกษาเพื่อความยั่งยืน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของปรียานุช ธรรมปิยา (2555) ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กัน โดยใช้การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน ซึ่งสถานศึกษาขนาดเล็กสามารถปรับใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและสถานศึกษาอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับแนวคิดของเกษม วัฒนชัย (2548) ว่าการบริหารการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างการจัดการศึกษาให้มีความเป็นระบบ โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การกำหนดนโยบายและโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน การบูรณาการหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง ตลอดจนการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การบริหารตามแนวทางดังกล่าวส่งผลต่อผู้เรียนในการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการมีทักษะชีวิตที่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตจริง ขณะเดียวกันงานวิจัยในต่างประเทศของ Lamberton (2005) ยังยืนยันว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับสากล และสามารถประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฐาปณิตา สว่างศรี (2565) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และอมรเทพ พุกนัด (2568) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาของสถานศึกษา สหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ผลการวิจัย สภาพการบริหาร โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ วุฒิการศึกษา และอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษา พบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่ง และวุฒิการศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูได้นำนโยบายเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทวัฒน์ มูลสาร (2561) ที่ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกตามตำแหน่งโดยรวมไม่แตกต่างกัน ในส่วนของวุฒิการศึกษาที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูได้รับการพัฒนาและอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่ใกล้เคียงกันสถานศึกษาขนาดเล็กอยู่ภายใต้แนวทางการบริหารเดียวกันใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำให้บุคลากรทุกระดับมีโอกาสร่วมตัดสินใจและรับรู้แนวทางเดียวกัน ส่งผลให้ความคิดเห็นต่อการบริหารไม่แตกต่างตามวุฒิการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมาน วรรณคำ (2566) ที่ศึกษาการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

นครราชสีมา เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกตามระดับการศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่จำแนกตามประสบการณ์ และอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะประสบการณ์ในการทำงานส่งผลต่อการรับรู้ มุมมอง และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร โดยบุคลากรที่มีประสบการณ์สูงมักมีความเข้าใจบริบทขององค์กร มีทักษะการแก้ปัญหา และสามารถรับมือกับความท้าทายได้ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมินัฐ คำนิ่ม (2566) ที่ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอปราณบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามประสบการณ์ทำงานแตกต่างกันและสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุรัตน์ ปลื้มชัย (2561) ที่ศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ได้แก่ ประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี ประสบการณ์
5-10 ปี ประสบการณ์มากกว่า 10 ปี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในส่วนของอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษา เกิดจากบริบททางสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากร และการสนับสนุนจากชุมชนที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การบริหารจัดการและการนำการเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเฉพาะพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนสถานศึกษาขนาดเล็กสู่ความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพรัตน์ คำสุทธี (2562) ที่ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่า สภาพปัจจุบันของผู้บริหารและครูผู้สอน ต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาจำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็กจากการสัมภาษณ์ช่วยอธิบายเชิงลึกถึงแนวทาง ปัจจัยสนับสนุน และข้อจำกัดในการดำเนินงาน ซึ่งเมื่อพิจารณาร่วมกันแล้วสามารถนำไปสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนในสถานศึกษาขนาดเล็กได้อย่างเหมาะสมโดยการบริหารที่มีประสิทธิผลต้องเริ่มจากการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และศรัทธาในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถถ่ายทอดสู่การปฏิบัติจริงได้ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ควรมี การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน พร้อมใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ด้านบุคลากรการพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อนงาน นอกจากนี้ การจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่ายชุมชนอย่างเข้มแข็ง จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพรัตน์ คำสุทธี (2562) ที่ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่า การศึกษา แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา มีดังนี้ 3.1) โรงเรียนควรที่จะดำเนินการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษามาบูรณาการในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ในแผนปฏิบัติการและรัฐธรรมนูญโรงเรียน 3.2) โรงเรียนควรเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้เข้ามาบริหารจัดการโดยระดมทรัพยากร มาใช้ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาให้

ประสบผลสำเร็จ 3.3) โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นของสถานศึกษาโดยเฉพาะ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรเทพ พุกนัด (2568) ศึกษาแนวทางการบริหารเพื่อพัฒนาสถานศึกษาพอเพียง พบว่า 3.1) ด้านบุคลากร คือ การมอบนโยบายให้ชัดเจนสู่แผนงานของโรงเรียน พัฒนาความรู้ของครูผู้สอน และพัฒนาให้เป็นแกนนำให้ ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้ครอบคลุมและนำเทคโนโลยีมาช่วยในการขับเคลื่อนและติดตามผล โดยมีการทำงานแบบเป็นทีม เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการพัฒนาเครือข่าย มีเครื่องมือในการวัดผลและการติดตาม มีรางวัลแรงจูงใจในการปฏิบัติการ จัดการเรียนการสอนลงต้องมีแผนบูรณาการและฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3.2) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม คือ การออกแบบภาพรวมของโรงเรียนให้เกิดความสวยงามและมีประโยชน์ มีการวางแผนการออกแบบแหล่งเรียนรู้ มอบหมายให้ครู รับผิดชอบตามบริบท มีการทำงานเป็นทีม และ 3.3) ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก คือ เราต้องค้นหา โรงเรียนที่สนใจ และการทำสัญญาร่วมมือกันสร้างเครือข่ายกับโรงเรียนที่สนใจและการทำเป็นระบบเพื่อพัฒนาร่วมกัน โดยมีแนวคิดการพัฒนาเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาอย่างต่อเนื่องจนบรรลุเป้าหมาย สิ่งสำคัญการเปิดโอกาสและการพัฒนาโดยมี เป้าหมายเดียวกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดหลักในการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติงานประจำปี โดยควรมีการติดตาม ประเมินผล และนำผลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายเกิดความชัดเจน และนำไปสู่ความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาควรจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เน้นความสะอาด ความปลอดภัย และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรเสริมสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน และประเมินผล เพื่อสนับสนุนทรัพยากร องค์ความรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและแนวทางการบริหารในบริบทที่แตกต่างกัน

2. ควรพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบหรือแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืน เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบในสถานศึกษาขนาดเล็ก

3. ควรศึกษาปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายทางการศึกษาในระดับพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 สำเร็จได้ด้วยดีนั้น

ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์ความเมตตากรุณา และความช่วยเหลือในการเสริมสร้างแนวคิด และตรวจสอบความถูกต้องต่าง ๆ จาก รองศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ศักดิ์ ทองพันชั่ง ประธานกรรมการที่ปรึกษา ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. สมาน อัศวภูมิ กรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.พิมล วิเศษสังข์ นายมงคล สุทธิสน นางสาวชนิดาพร ดวงแสง นายใหม่ สาสังข์ และนางพิมพ์นิภา ศรีสุแล ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลและตอบแบบสอบถามที่ให้คำแนะนำ ชี้แนวทาง และให้กำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้ การบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขนาดเล็กสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน การบริหารแบบมีส่วนร่วม และการบูรณาการกับบริบทของพื้นที่และชุมชน ส่งผลให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและพอประมาณ นอกจากนี้ “บริบทพื้นที่” และ “เครือข่ายชุมชน” ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมพลังการดำเนินงาน ทำให้เกิดการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง และสร้างความร่วมมืออย่างยั่งยืน อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สถานศึกษา และชุมชน ให้เติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560ก). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560–2579).* พริกหวานกราฟฟิค.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560ข). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564).* http://www.kknpeo.moe.go.th/2018/wp-content/uploads/2018/11/เ ล่ ม แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ-ฉบับที่-12-พ.ศ.-2560-2564-1-1.pdf

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม).* https://www.moe.go.th/backend/wp-content/uploads/2020/10/1.-พ ร ะ ร า ช บั ญ ญั ติ การศึกษาแห่งชาติ-พ.ศ.2542-ฉ.อัพเดท.pdf

กาญจนา เงารังษี. (2559). การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารสมาคมนักวิจัย, 21*(2), 13–18.

เกษม วัฒนชัย. (2548). *ธรรมาภิบาลกับบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.* พิมพ์ดี.

เกษม วัฒนชัย. (2558). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับความเข้มแข็งของโรงเรียน.* ธนธัชการพิมพ์.

จารุรัตน์ ปลื้มชัย. (2561). การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 7*(25), 283–292.

ฐิติพร สะสม. (2563). การปรับใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อการบริหารงานในสังคมปัจจุบัน. *วารสารปัญญาปณิธาน, 5*(1), 16–27.

นพรัตน์ คำสุทธี. (2562). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ThaiLIS.

นันทวัฒน์ มูลสาร. (2561). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

ปรียานุช ธรรมปิยา. (2555). *วิกฤตเศรษฐกิจ 2540 กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. โครงการสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาและเยาวชน ส่วนพระมหากษัตริย์.

ปรียานุช ธรรมปิยา. (ม.ป.ป.). *คู่มือครูปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง.

ภูมินัฐ คำนิ่ม. (2566). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอปราณบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2. *วารสารนวัตกรรมการบริหารการศึกษา, 2*(3), 48–57.

วิมาน วรรณคำ. (2566). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. *วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน, 9*(2), 95–106.

ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา*. ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2556). *คู่มือตัวอย่างความสำเร็จการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประเภทองค์กรภาครัฐในส่วนภูมิภาค*. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2558). *เศรษฐกิจพอเพียง* (พิมพ์ครั้งที่ 2).

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา*. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. ราชกิจจานุเบกษา. http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF

สุดารัตน์ พิมลรัตนกานต์. (2558). *ทักษะชีวิตและสังคม*. ซีเอ็ดยูเคชั่น.

อมรเทพ พุกนัด. (2568). แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาของสถานศึกษาสหวิทยาเขตชากังราว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 8*(5), 128–143.

Lamberton, G. (2005). Sustainable sufficiency: An internally consistent version of sustainability. *Sustainable Development, 13*(1), 53–58.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610.